

Kommunernas aktivitetsansvar perioden 2018/2019

Sammanfattning

Skolverket beskriver i denna promemoria statistiken över kommunernas aktivitetsansvar för perioden 1 juli 2018 till och med 30 juni 2019, perioden 2018/2019. Statistiken baseras på kommunernas två senaste inrapporteringar av uppgifter. På Skolverkets webbplats finns statistik på kommun-, läns- och riksnivå.

Ungdomar inom aktivitetsansvaret har sämre resultat från grundskolan

Ungdomar inom aktivitetsansvaret har i lägre grad slutbetyg från grundskolan, och om de har slutbetyg är studieresultaten lägre, jämfört med samtliga ungdomar i motsvarande åldersgrupp. Av ungdomar inom aktivitetsansvaret är 46 procent behöriga till yrkesprogram, och deras genomsnittliga meritvärde är 158. Att jämföra med 78 procent respektive 218 för alla ungdomar i åldersgruppen.

Endast två av fem ungdomar går vidare till studier

Aktivitetsansvaret ska i första hand motivera ungdomarna att studera. Utifrån detta syfte är övergången till studier låg. Endast två av fem (39 procent) som avregistreras från aktivitetsansvaret går vidare till studier på i gymnasial nivå. Av dessa börjar 22 procent på ett nationellt program eller motsvarande, och 17 procent på ett introduktionsprogram. Övergången till studier är lägre för perioden 2018/2019 än vid senaste rapporteringen som avsåg andra halvåret 2018. Detta går att förstå utifrån att det är lättare att börja studier på gymnasial nivå till höstterminens start.

De flesta avregistreras utan att ha fullföljt eller påbörjat gymnasial utbildning

Den främsta orsaken till att ungdomar avregistreras från aktivitetsansvaret är att de har fyllt 20 år. Så många som 21 000 ungdomar avregistrerades perioden 2018/2019 av denna orsak. Detta motsvarar 47 procent av de som avregistrerats. Att jämföra med att sammanlagt 43 procent antingen börjat studier på gymnasial nivå (39 procent) eller fullföljt utbildning (4 procent). Innebörden är att kommunerna inte längre är skyldiga att hålla sig informerade och aktivera dessa ungdomar, då de inte längre tillhör målgruppen för aktivitetsansvaret.

Färre ungdomar omfattas av aktivitetsansvaret

Enligt kommunernas rapportering omfattas 71 400 ungdomar av aktivitetsansvaret perioden 2018/2019. Detta är en kraftig minskning från 106 300 ungdomar perioden 2017/2018, en minskning som visade sig redan vid redovisningen av andra halvåret 2018. Den främsta skälet till minskningen är att ungdomar på introduktionsprogram sedan 1 juli 2018 inte längre ingår i målgruppen för aktivitetsansvaret. Kommunernas senaste rapportering visar att 43 400 ungdomar omfattades av aktivitetsansvaret första halvåret 2019.

Innehåll

Inledning.....	3
Detta är kommunernas aktivitetsansvar	3
Promemorians datamaterial.....	4
Ungdomar inom aktivitetsansvaret	5
71 400 ungdomar omfattas av aktivitetsansvaret	5
Många ungdomar i målgruppen identifieras inte av kommunerna.....	7
Främst äldre ungdomar i aktivitetsansvaret	8
Kommunerna saknar kännedom om många ungdomars studiebakgrund.....	11
Ungdomar inom aktivitetsansvaret har sämre resultat från grundskolan	12
Sysselsättning och åtgärder.....	14
Två av fem har ingen inrapporterad sysselsättning.....	14
Knappt en av fyra ungdomar inom aktivitetsansvaret deltar i åtgärder.....	15
En av fyra ungdomar börjar studera efter avslutad åtgärd.....	18
Avregistreringar och dess orsaker	20
Endast två av fem avregistrerade ungdomar går vidare till studier.....	20

Inledning

Detta är kommunernas aktivitetsansvar

Aktivitetsansvaret innebär att kommunerna enligt lag har ett ansvar för ungdomar under tjugio år som inte studerar och som är folkbokförda i kommunen.¹ Ansvaret innebär att kommunerna löpande under året ska hålla sig informerade om hur ungdomarna är sysselsatta och erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera ungdomen att påbörja eller återuppta en utbildning. Aktivitetsansvaret gäller ungdomar som fullgjort sin skolplikt, och kan därmed först bli aktuell för den grupp elever som avslutar grundskolan eller motsvarande. Majoriteten av elevgruppen som lämnar dessa verksamheter fortsätter sina studier på gymnasienivå. Det är endast elever som inte genomför utbildning i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning, eller som inte redan fullföljt studier i dessa verksamheter, som omfattas av aktivitetsansvaret. Ungdomar som har folkbokförts vid en ålder då de inte har skolplikt omfattas också av kommunernas aktivitetsansvar om de uppfyller övriga kriterier. Kommunerna har dessutom enligt lagen ett ansvar att dokumentera sina insatser, och föra ett register över ungdomar i målgruppen för aktivitetsansvar.²

Övergripande kan kommunernas aktivitetsansvar delas in i tre ansvarområden; ansvar att identifiera, ansvar att informera samt ansvar att aktivt kontakta ungdomarna. *Ansvar att identifiera* ungdomarna innebär att kommunerna är skyldiga att vara löpande uppdaterade över vilka ungdomar som omfattas av kommunernas aktivitetsansvar och deras sysselsättning. Kommunerna är dessutom förpliktigade att föra ett register över denna information. *Ansvar att informera* samt *ansvar att aktivt kontakta* ungdomarna innebär att kommunen tar kontakt med berörda ungdomar genom brev, telefonsamtal, sms, hembesök och sociala medier och därefter erbjuder lämpliga individuella åtgärder.

Tidigare omfattades elever på gymnasieskolans introduktionsprogram av kommunernas aktivitetsansvar. Från och med den 1 juli 2018 ändrades skollagen så att dessa elever inte längre omfattas. Syftet med ändringen är att aktivitetsansvaret ska bli mer träffsäkert genom att kommunerna kan prioritera insatser till elever som inte går i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.³ Lagändringen innebär därmed också att ungdomar som går på introduktionsprogram ska avregistreras från kommunernas register över ungdomar inom aktivitetsansvaret. Statistiken som presenteras i denna promemoria är den första redovisningen för en helårsperiod sedan målgruppen förändrats.

¹ 29 kap. 9 § skollagen (2010:800).

² Se Skolverkets allmänna råd samt det informationsblad som togs fram i samband med förtydligandet av skollagen från och med 1 juli 2018. Skolverket (2016). *Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar*. Skolverkets allmänna råd med kommentarer.

³ Prop. 2017/18:183 En gymnasieutbildning för alla, sid 124.

Promemorians datamaterial

Denna promemoria baseras på uppgifter om ungdomar inom aktivitetsansvaret som kommunerna rapporterat om för andra halvåret 2018 och första halvåret 2019. Statistiken för andra halvåret 2018 har publicerats tidigare, medan statistiken för första halvåret 2019 är den senaste tillgängliga och redovisas för första gången. Därmed möjliggörs också en helårsredovisning av perioden från 1 juli 2018 till 30 juni 2019, som fortsättningsvis benämns perioden 2018/2019. Två gånger per år ska kommunerna lämna uppgifter till Skolverket för uppföljning och utvärdering. Kommunerna lämnar då uppgifter för varje individ som omfattas av aktivitetsansvaret. Vilka uppgifter kommunerna ska lämna finns reglerat i Skolverkets föreskrifter.⁴

Målgruppen för aktivitetsansvaret ändrades från och med 1 juli 2018. Med anledning av detta justerades också insamlingen inför andra halvåret 2018. Målgruppen ändrades på så vis att elever på introduktionsprogram inte längre omfattas av aktivitetsansvaret, vilket därmed innebär att populationen i datamaterialet förändrats. Följden av detta är att det inte går att jämföra statistik över antalet ungdomar inom kommunernas aktivitetsansvar över tid utan att ta hänsyn till förändringen av populationen. I samband med den senaste helårsredovisningen, som avsåg perioden 2017/2018, särredovisades ungdomar på introduktionsprogram för att underlätta framtida jämförelser. Som komplement och i syfte att nyansera bilden av antalet ungdomar i aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 belyses också antalet ungdomar rapporterade för andra halvåret från 2015 till 2018, där elever på introduktionsprogram särredovisas. På så vis ger den senaste nämnda redovisningen en möjlighet att jämföra antalet elever inom aktivitetsansvaret under andra halvåret 2018 med tidigare redovisningar.

För att kunna jämföra ungdomar inom aktivitetsansvaret med ungdomar i motsvarande ålder används en jämförelsekohort. Kohorten består av samtliga ungdomar födda mellan år 1 juli 1998 och 31 december 2002 som var folkbokförda i Sverige den 31 december 2018. Se tidigare redovisning för innehåll i jämförelsekohorten.⁵ Jämförelsekohorten för denna promemoria baseras på senast aktuella uppgifter från Skolverkets och SCB:s register.

Statistiken över kommunernas aktivitetsansvar för första halvåret 2019 och perioden 2018/2019 är också publicerad på kommun-, läns- och riksnivå på Skolverkets webbplats.

Kommunernas aktivitetsansvar kommer i denna PM fortsättningsvis benämnas aktivitetsansvar(et).

⁴ Se Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2015:28) om insamling av uppgifter för uppföljning och utvärdering av det kommunala aktivitetsansvaret.

⁵ Skolverket (2017). *Redovisning av kommunernas aktivitetsansvar 2016*.

Ungdomar inom aktivitetsansvaret

I detta avsnitt presenteras statistik över antalet ungdomar som av kommunerna rapporterats ingå i aktivitetsansvaret. Dessa uppgifter beskrivs också genom att jämföra antalet ungdomar enligt tidigare rapporteringar. I syfte att få en bättre förståelse för vilka ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret, beskrivs också ungdomar inom aktivitetsansvaret jämfört med samtliga ungdomar i samma åldersgrupp. Denna beskrivning görs utifrån bakgrundsfaktorer samt utifrån deras tidigare studieerfarenheter och studieresultat.

71 400 ungdomar omfattas av aktivitetsansvaret

Drygt 71 400 ungdomar omfattas av aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 enligt den senaste tillgängliga statistiken. Statistiken är den första möjliga helårsredovisningen sedan målgruppen för aktivitetsansvaret förändrades den 1 juli 2018. Genom att beskriva verksamheten utifrån uppgifter om ett helår får vi en annan bild av hur många som omfattas av aktivitetsansvaret under ett år, jämfört med att enbart fokusera på halvårsstatistik. I tabell 1 redovisas antalet ungdomar inom aktivitetsansvaret utifrån de två senaste av kommunernas rapporteringar. Det är alltså antalet ungdomar som slutfört grundskolan eller motsvarande skolformer men inte gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller motsvarande utbildning och heller inte deltar i någon av dessa utbildningsverksamheter.

Tabell 1. Antal rapporterade ungdomar inom aktivitetsansvaret under andra halvåret 2018, första halvåret 2019 och perioden 2018/2019, fördelat på kön.

	Andra halvåret 2018	Första halvåret 2019	Rapporterade båda halvåren	Perioden 2018/2019
Män	33 620	24 812	17 420	41 012
Kvinnor	25 000	18 549	13 115	30 434
Totalt	58 620	43 361	30 535	71 446

De drygt 71 400 ungdomarna avser ungdomar som omfattats av aktivitetsansvaret under hela eller delar av perioden 2018/2019. Att ungdomar omfattas av aktivitetsansvaret olika länge avspeglas i tabell 1. Många av ungdomarna har endast omfattats av aktivitetsansvaret under delar av perioden, varför antalet ungdomar för den sammanlagda helårsperioden är lägre än om antalet ungdomar för respektive halvår summeras. Utifrån tabell 1 kan vi utläsa att omkring 43 300 ungdomar omfattades av aktivitetsansvaret första halvåret 2019 enligt kommunernas rapportering, som också är den senaste tillgängliga halvårsstatistiken. Under andra halvåret 2018 omfattades 58 600 ungdomar av aktivitetsansvaret. Av dessa har omkring 30 500 ungdomar rapporterats inom aktivitetsansvaret båda halvåren, vilket gör att drygt kommunerna rapporterat 71 400 enskilda ungdomar under perioden.

Diagram 1 visar antalet ungdomar som omfattats av aktivitetsansvaret de senaste två åren, dels genom att redovisa antalet för respektive halvår dels genom att redovisa antalet för perioderna 2017/2018 samt 2018/2019.

Diagram 1. Antal ungdomar inom aktivitetsansvaret, redovisat per halvår från andra halvåret 2018 till och med första halvåret 2019 samt för perioderna 2017/2018 samt 2018/2019.

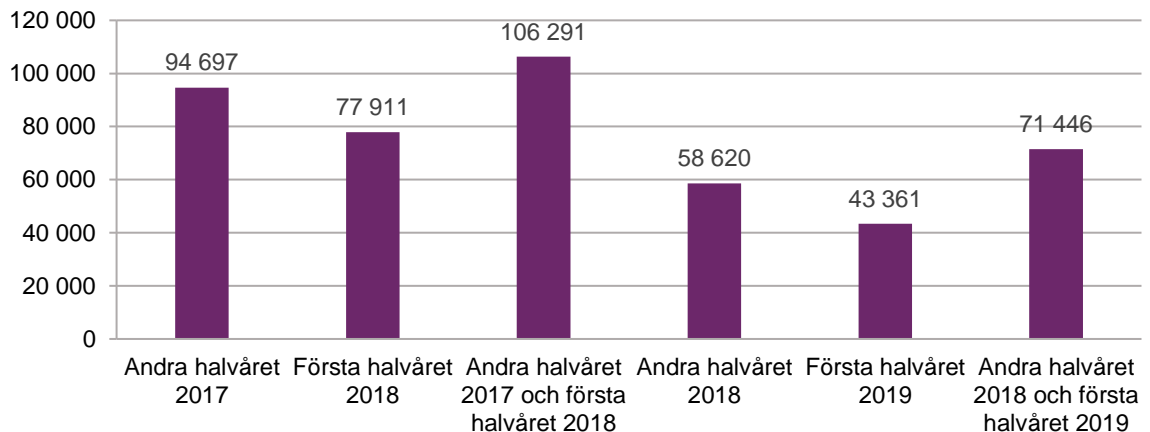
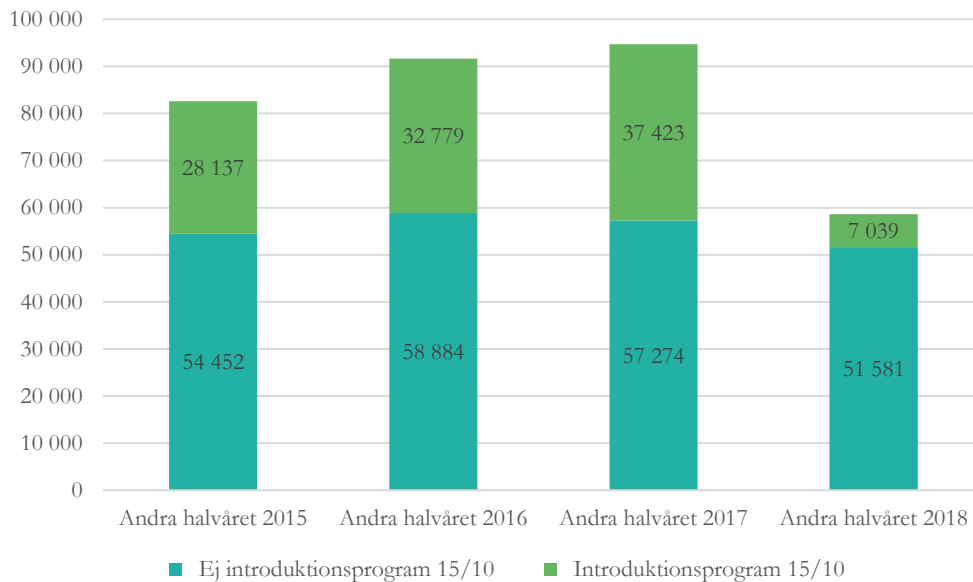

Diagram 1 visar att antalet ungdomar som rapporterats inom aktivitetsansvaret under perioden 2018/2019 har minskat med nästan 35 000 ungdomar jämfört med motsvarande period ett år tidigare. Under perioden 2017/2018 omfattades knappt 106 300 ungdomar av aktivitetsansvaret. Den stora skillnaden beror främst på målgruppsförändringen, dvs att elever på introduktionsprogram omfattades av aktivitetsansvaret fram till 1 juli 2018. Minskningen syns även i statistiken som avser enskilda halvår. Även sett till halvårsstatistiken uppgår minskningen till omkring 35 000 ungdomar när såväl andra halvåret 2018 som första halvåret 2019 jämförs med motsvarande mätperioder före målgruppsförändringen.⁶

Diagram 2 visar antalet ungdomar som omfattats av aktivitetsansvaret under andra halvåret de senaste fyra åren, samt hur många ungdomar som var elever på något av gymnasieskolans introduktionsprogram den 15 oktober respektive år. Genom att presentera antalet rapporterade ungdomar under årets andra halvår som inte varit registrerade på ett introduktionsprogram i oktober är syftet att jämföra utvecklingen över tid för att belysa huruvida minskningen av antalet rapporterade ungdomar i aktivitetsansvar beror på målgruppsförändringen.

⁶ Mer precist är 36 077 färre rapporterade andra halvåret 2018 jämfört med andra halvåret 2017, och 34 550 färre är rapporterade första halvåret 2019 jämfört med första halvåret 2018.

Diagram 2. Antal ungdomar inom aktivitetsansvaret, utifrån om ungdomarna varit registrerade på introduktionsprogram 15 oktober respektive år, andra halvåret 2015 – 2018.

I diagram 2 ser vi att antalet ungdomar som omfattats av aktivitetsansvaret under andra halvåret har minskat över tid, och att senaste årets kraftiga minskning framför allt beror på förändringen av vilka som omfattas av aktivitetsansvaret. Men även antalet ungdomar som omfattas och som inte studerat på ett introduktionsprogram den 15 oktober respektive år har minskat sedan andra halvåret 2016. Statistiken för andra halvåret 2018 visar att denna grupp av ungdomar minskat till 51 581 jämfört med 57 274 andra halvåret 2017.

I diagram 2 redovisas 7 039 elever som både varit registrerade inom aktivitetsansvaret andra halvåret 2018 och på ett introduktionsprogram den 15 oktober 2018. Majoriteten av dessa elever, 5 013 (71 procent), registrerades av kommunerna före den 1 juli 2018, dvs. före lagändringen. Kommunerna avregistrerade 3 328 av dessa ungdomar i juli 2018. Det betyder att knappt hälften (47 procent) av eleverna på introduktionsprogram den 15 oktober har rapporterats felaktigt. Nästan alla ungdomar (95 procent) som registrerades före den 1 juli 2018 och som studerade på ett introduktionsprogram den 15 oktober 2018 har avregistrerats. Vid nästa rapportering förväntas färre elever på introduktionsprogram felaktigt rapporteras.

Många ungdomar i målgruppen identifieras inte av kommunerna

Föregående avsnitt redovisade antalet ungdomar som rapporterats inom aktivitetsansvaret. Viktigt att lyfta fram i samband med detta är att Skolverket tidigare dragit slutsatsen att många kommuner behöver se över sina rutiner för att identifiera fler ungdomar som omfattas i aktivitetsansvaret. Kommunerna ska enligt skollagen föra ett register över ungdomarna som omfattas av

aktivitetsansvaret. Syftet är att säkerställa att kommunerna identifierar samtliga berörda ungdomar.⁷ Kommunerna har dessutom en lagstadgad skyldighet att rapportera uppgifter om ungdomarna inom aktivitetsansvaret. Uppgifterna som ska rapporteras är för samtliga ungdomar som varit i kommunernas aktivitetsansvar någon gång under det halvår som insamlingen berör.⁸

Skolverket har vid fem tillfällen granskat hur väl kommunerna lyckats identifiera målgruppen.⁹ Dessa analyser har funnit såväl över- som underrapportering. Överrapportering innebär att kommunerna har rapporterat ungdomar som inte ingår i målgruppen för aktivitetsansvaret. Underrapportering innebär att kommunerna har missat att rapportera ungdomar som ingår i målgruppen för aktivitetsansvaret.¹⁰ Utifrån att syftet med aktivitetsansvaret är att identifiera ungdomar som inte studerar i syfte att motivera dem tillbaka i utbildning, är underrapporteringen ett större problem. Den senaste tillgängliga analysen som avser oktober 2018 visade att endast en av fem (19 procent) kommuner identifierar mer än 90 procent av ungdomarna. Detta motsvarar 56 av landets kommuner. Analysen visade också att 140 av 290 kommuner identifierat minst 80 procent av ungdomarna.¹¹ Denna underrapportering indikerar att det finns en stor grupp ungdomar som ingår i målgruppen för aktivitetsansvaret som kommunerna inte kommit i kontakt med i sitt arbete med aktivitetsansvaret.

Statistiken som presenteras i denna PM baseras på de uppgifter om vilka ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret som kommunerna rapporterat. Analysen över hur väl kommunerna identifierar ungdomarna är endast möjlig att göra vid ett tillfälle under året, då kommunernas rapportering jämförs med tillgängliga registerdata avseende oktober. Denna analys är möjlig att upprepa nästa gång uppgifter finns tillgängliga, dels från kommunernas rapportering om aktivitetsansvaret avseende andra halvåret 2019 dels från registeruppgifter avseende oktober 2019.

Främst äldre ungdomar i aktivitetsansvaret

Genom att jämföra bakgrundsinformation om ungdomarna som rapporteras inom aktivitetsansvaret med en jämförelsegrupp är det möjligt att se om ungdomarna inom aktivitetsansvaret utmärker sig på något sätt. Jämförelsegruppen

⁷ Skolverket (2016). *Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar, Skolverkets allmänna råd med kommentarer.*

⁸ Det är en totalinsamling. Uppgifterna som kommunerna är skyldiga att lämna specificeras i SKOLFS 2015:28.

⁹ Skolverket (2015). *Redovisning av uppdrag om en modell för nationell uppföljning av kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar år 2015.* Skolverket (2016). *Redovisning av kommunernas aktivitetsansvar under andra halvåret 2015.* Skolverket (2017). *Redovisning av kommunernas aktivitetsansvar 2016.* Skolverket (2018). *PM – kommunernas aktivitetsansvar 2017/18.* Skolverket (2018). *PM – Kommunernas aktivitetsansvar: Andra halvåret 2018.*

¹⁰ Se tidigare granskningar för mer information om vilka grupper som ingår i under- och överrapportering.

¹¹ Den senaste analysen presenteras i Skolverket (2018). *PM – Kommunernas aktivitetsansvar: Andra halvåret 2018.*

är samtliga ungdomar i samma åldersgrupp som målgruppen för aktivitetsansvaret.¹² Denna jämförelsegrupp uppgår till knappt 498 300 ungdomar. Det innebär att de drygt 71 400 ungdomarna som hösten 2018 omfattades av aktivitetsansvaret därmed utgjorde 14 procent av alla ungdomar i samma åldersintervall.¹³

Sett till ungdomarnas bakgrund är några grupper överrepresenterade bland ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret; män, äldre födelsekullar i ungdomsgruppen, ungdomar som invandrat till Sverige de senaste fyra åren, ungdomar med utländsk bakgrund, samt ungdomar med föräldrar som har lägre utbildningsnivå.

Av ungdomarna inom aktivitetsansvaret är 57 procent män och 43 procent kvinnor. Detta kan jämföras med andelen män i jämförelsegruppen som är 53 procent.

Majoriteten av ungdomarna inom aktivitetsansvaret, 54 procent, är på sitt nittonde år eller äldre. Motsvarande andel för samtliga ungdomar är 33 procent. Det innebär att det främst är äldre ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret 2018/2019.

I tabell 2 jämför vi ungdomarna inom aktivitetsansvaret med vår jämförelsekohort utifrån om de har utländsk bakgrund eller är nyinvandrade, det vill säga huruvida personen invandrat till Sverige och folkbokförts de senaste fyra åren eller inte.

¹² Mer precist är jämförelsegruppen definierad till samtliga ungdomar födda mellan 1 juli 1998 och 31 december 2002 och som var folkbokförda i en kommun den 31 december 2018.

¹³ Det totala antalet ungdomar födda mellan 1 juli 1998 och 31 december 2002 är 498 277 vid tidpunkten, och antalet som omfattas av aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 var 71 446.

Tabell 2. Andel (procent) ungdomar utifrån svensk eller utländsk bakgrund, samt utifrån om de är nyinvandrade eller inte. Ungdomar inom aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 och samtliga ungdomar födda 1998 (juli – december) – 2002.

	Ungdomar inom aktivitetsansvaret				Samtliga ungdomar			
	Totalt antal	Totalt andel (%)	Kvinnor andel (%)	Män, andel (%)	Totalt antal	Totalt andel (%)	Kvinnor andel (%)	Män andel (%)
Bakgrund:								
Svensk bakgrund*	38 546	54	58	51	353 832	71	73	69
Född i Sverige med utlandsfödda föräldrar	7 108	10	10	10	46 313	9	10	9
Född utomlands	25 792	36	32	39	98 132	20	17	22
Totalt	71 446	100	100	100	498 277	100	100	100
Nyinvandrad: **								
Ej nyinvandrad	55 391	78	82	74	451 144	91	93	88
Nyinvandrad	16 055	22	18	26	47 133	9	7	12
Totalt	71 446	100	100	100	498 277	100	100	100

* Svensk bakgrund = född i Sverige med minst en förälder född i Sverige

** Nyinvandrad = invandrat till Sverige de senaste fyra åren; ej nyinvandrad = övriga

Tabell 2 visar att ungdomar som är födda utomlands samt har invandrat till Sverige och folkbokförts de senaste fyra åren är överrepresenterade inom aktivitetsansvaret. Drygt en tredjedel, 36 procent, av ungdomarna inom aktivitetsansvaret är födda utomlands. Det kan jämföras med en femtedel, 20 procent, av samtliga ungdomar. Sett till huruvida ungdomarna är nyinvandrade eller inte, är 22 procent av ungdomarna inom aktivitetsansvaret nyinvandrade jämfört med 9 procent av samtliga ungdomar. Tabell 2 visar också att män är överrepresenterade bland ungdomar födda utomlands samt nyinvandrade.

I diagram 3 redovisas föräldrarnas högsta utbildningsnivå för ungdomarna som rapporterades inom aktivitetsansvaret under perioden 2018/2019, och för samtliga ungdomar.

Diagram 3. Andel (procent) utifrån högsta utbildningsnivå hos föräldrarna till ungdomar rapporterade inom aktivitetsansvaret perioden 2018/2019, respektive hos föräldrar till samtliga ungdomar födda 1998 (juli – december) – 2002.

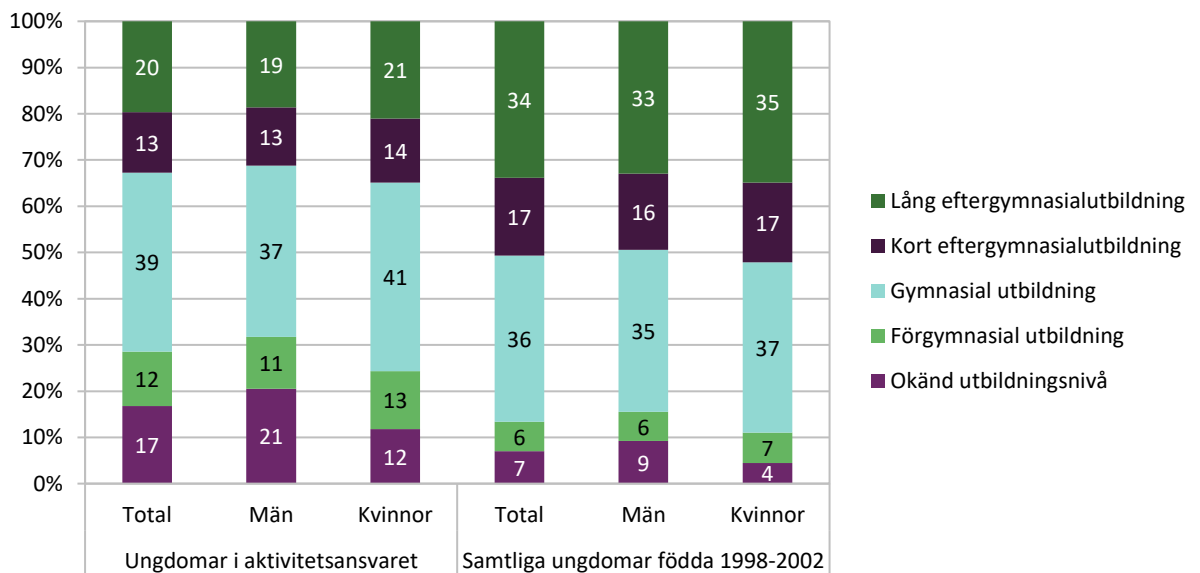

Diagram 3 visar att ungdomarna inom aktivitetsansvaret har föräldrar med lägre utbildningsnivå jämfört med andra ungdomar. Av de ungdomar som fanns inom aktivitetsansvaret hade sammanlagt 33 procent föräldrar med kort eller lång eftergymnasial utbildning, medan motsvarande andel för samtliga ungdomar var 51 procent. Det är inga större skillnader mellan män och kvinnor. Föräldrarnas utbildningsnivå är okänd hos en stor andel av ungdomarna inom aktivitetsansvaret, vilket i viss utsträckning beror på att en stor andel av ungdomarna är nyinvandrade.¹⁴

Kommunerna saknar kännedom om många ungdomars studiebakgrund

Ungdomarna som omfattas av aktivitetsansvaret har olika utbildningserfarenheter bakom sig vilket visas i diagram 4. För drygt en tredjedel av ungdomarna har kommunerna dock inte rapporterat uppgifter om varför de omfattas av aktivitetsansvaret. Detta indikerar att kommunerna saknar kännedom om studiebakgrunden hos en stor andel av ungdomarna.

¹⁴ Av de ungdomar som rapporterats inom aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 är 16 056 (22 procent) av ungdomarna nyinvandrade.

Diagram 4. Andel (procent) ungdomar inom aktivitetsansvaret utifrån orsak till att de har registrerats inom aktivitetsansvaret, fördelat på kön, perioden 2018/2019.

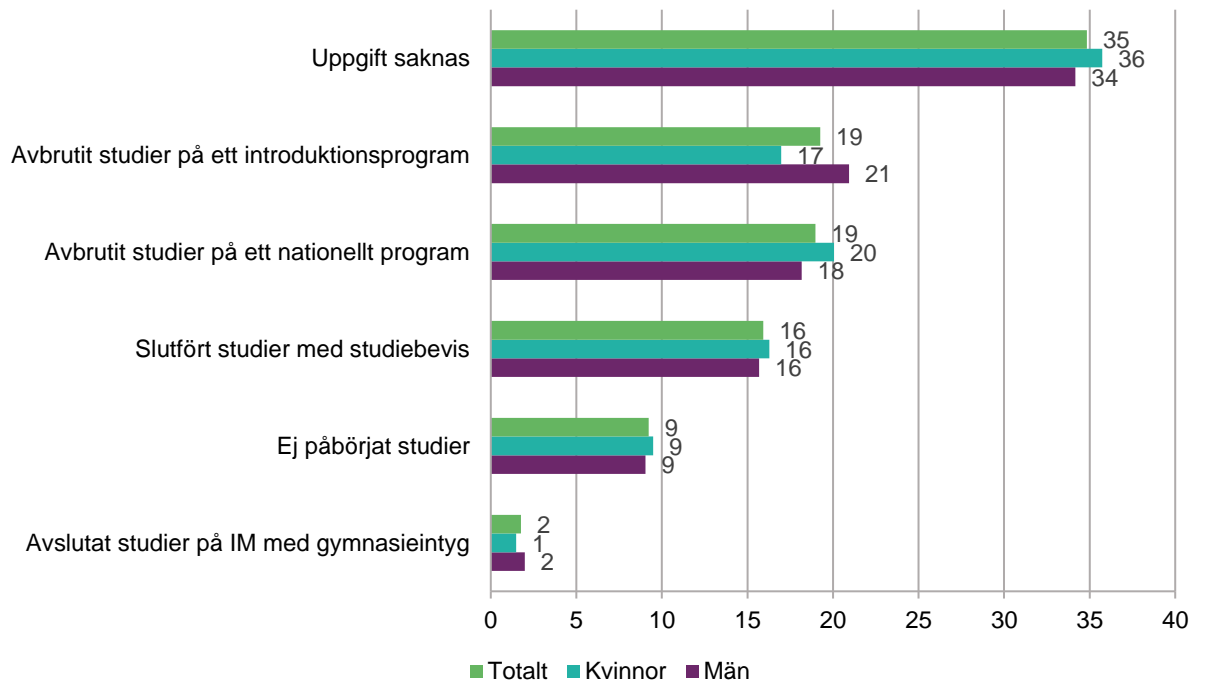

Diagram 4 visar att majoriteten av ungdomarna tidigare varit elever i gymnasieskolan. Endast 9 procent har ingen tidigare erfarenhet av gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. Det innebär att få ungdomar kommer direkt från grundskolan eller motsvarande skolformer till aktivitetsansvaret.

Av de ungdomar som avbrutit studier på gymnasieskolan innan de registrerats inom aktivitetsansvaret har 19 procent avbrutit studier på ett introduktionsprogram och 19 procent har avbrutit studier på ett nationellt program. Därtill har 16 procent slutfört studier med studiebevis och 2 procent har gymnasieintyg från ett introduktionsprogram utan att ha fortsatt till ett nationellt program i gymnasieskolan därefter. Sammantaget har därmed kommunerna kännedom om att 56 procent tidigare varit elever i gymnasieskolan. Det är inga större skillnader mellan män och kvinnors orsaker till att de registrerats inom aktivitetsansvaret.

Ungdomar inom aktivitetsansvaret har sämre resultat från grundskolan

Ett annat sätt att belysa studierfarenheterna hos ungdomar inom aktivitetsansvaret är att undersöka deras studieresultat från grundskolan. Detta görs i tabell 3 genom att jämföra andelen med slutbetyg från grundskolan, andelen som saknar respektive har behörighet till yrkesprogram, samt det genomsnittliga

meritvärdet från grundskolan.¹⁵ Studieresultaten för ungdomar inom aktivitetsansvaret jämförs med studieresultaten för samtliga ungdomar i samma åldersgrupp.

Tabell 3. Andel (procent) behöriga till yrkesprogram och genomsnittligt meritvärde från grundskolan bland ungdomar rapporterade inom aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 jämfört med samtliga ungdomar födda år 1998 (juli – december) – 2002.

	Andel (procent) behöriga till ett yrkesprogram			Genomsnittligt meritvärde
	Inget slutbetyg från grundskolan	Slutbetyg men ej behörig till yrkesprogram	Behörig till yrkesprogram	
Ungdomar inom aktivitetsansvar				
Totalt	26	28	46	158
Kvinnor	22	28	50	169
Män	28	28	43	149
Samtliga ungdomar				
Totalt	10	12	78	218
Kvinnor	8	11	81	231
Män	13	13	75	206

Tabell 3 visar sammanfattningsvis att ungdomarna inom aktivitetsansvaret inte är lika rustade efter studier i grundskolan för fortsatta studier jämfört med jämförelsegruppen. Ungdomarna inom aktivitetsansvaret saknar i högre grad slutbetyg från grundskolan, är i lägre grad behöriga till yrkesprogram samt har ett lägre genomsnittligt meritvärde från grundskolan. Delvis kan en högre avsaknad av slutbetyg från grundskolan bland ungdomar i aktivitetsansvar bero på att det finns grupper som inte gått grundskolan och som är överrepresenterade i aktivitetsansvaret. Detta gäller exempelvis ungdomar som är nyinvandrade. Möjligen kan det också gälla ungdomar som gått i grundsärskolan, här saknas information om tidigare studieresultat men också information om de är överrepresenterade inom aktivitetsansvaret. Detta förbehåll innebär alltså att det finns grupper där vi saknar information om tidigare studier och resultat. Men denna reservation kan ändå inte förklara hela bilden av att ungdomar inom aktivitetsansvar är sämre rustade kunskapsmässigt från grundskolan. Detta understryker vikten av tidiga insatser till elever i grundskolan, vilket i förlängningen kan minska andelen ungdomar inom aktivitetsansvaret.

Tabell 3 visar att 46 procent av ungdomarna inom aktivitetsansvaret är behöriga till ett yrkesprogram i gymnasieskolan medan 78 procent av samtliga ungdomar har denna behörighet. Jämfört med perioden 2017/18 har skillnaden i behörighet

¹⁵ Andel med behörighet till yrkesprogram har här valts ut som jämförelsemått, då kraven för högskoleförberedande program är högre än kraven för att vara behörig till yrkesprogram. För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och godkända betyg i minst fem andra ämnen. Det innebär att det krävs godkända betyg i sammanlagt åtta ämnen.

mellan ungdomar inom aktivitetsansvaret och samtliga ungdomar minskat. Enligt statistiken för perioden 2017/2018 var behörigheten till yrkesprogram 32 procent för ungdomarna inom aktivitetsansvaret.¹⁶ Denna förändring avspeglar att målgruppen för aktivitetsansvaret förändrats. De ungdomar som då både var elever på introduktionsprogram och registrerade inom aktivitetsansvaret saknade i högre grad behörighet till yrkesprogram än resterande ungdomar inom aktivitetsansvaret.

Tabell 3 visar också att 26 procent av ungdomarna inom aktivitetsansvaret saknar slutbetyg från grundskolan. Att jämföra med 10 procent av samtliga ungdomar. Sett till genomsnittligt meritvärde är resultaten från grundskolan betydligt lägre bland ungdomarna inom aktivitetsansvaret, jämfört med samtliga ungdomar. Samtliga ungdomar har ett genomsnittligt meritvärde om 218, medan ungdomar inom aktivitetsansvaret har ett genomsnittligt meritvärde om 158.

Över lag är mäns studieresultat från grundskolan sämre än kvinnors, i båda jämförelsegrupperna.

Sysselsättning och åtgärder

I detta avsnitt redovisas kommunernas uppgifter om ungdomarnas sysselsättning vid kontakt, uppgifter om hur många som deltar i åtgärder samt åtgärdernas innehåll, samt ungdomarnas sysselsättning efter avslutade åtgärder.

Två av fem har ingen inrapporterad sysselsättning

Aktivitetsansvaret innebär bland annat att kommunerna har en lagstadgad skyldighet att löpande hålla sig informerade om ungdomarnas sysselsättning. Sedan den 1 juli 2017 ska kommunerna rapportera ungdomarnas sysselsättning vid varje kontakttillfälle.¹⁷ Det faktum att kommunerna löpande håller sig informerade om ungdomarnas sysselsättning är en viktig del i att skapa förutsättningar att förhindra att ungdomar hamnar i utanförskap.

I tabell 4 redovisas ungdomarnas sysselsättning vid det senaste kontakttillfället. Observera att tabellen bara omfattar de ungdomar för vilka kommunen har rapporterat in ungdomens sysselsättning. Endast 30 073 ungdomar har en inrapporterad sysselsättning under perioden 2018/2019, vilket motsvarar 42 procent av samtliga ungdomar inom aktivitetsansvaret. Det betyder att det saknas inrapporterad sysselsättning för drygt tre av fem ungdomar. Kommunerna behöver bli bättre på att löpande hålla sig informerade och registrera ungdomarnas sysselsättning för att kunna erbjuda ungdomarna åtgärder, så att fler kommer tillbaka till utbildning.

¹⁶ Skolverket (2018). *PM – Kommunernas aktivitetsansvar 2017/2019*.

¹⁷ Före den 1 juli 2017 gällde kommunens rapporteringsskyldighet ungdomens sysselsättning vid datum för registrering, vid erbjudande om en åtgärd eller vid start av åtgärd.

Tabell 4. Antal respektive andel (procent) ungdomar efter sysselsättning vid senaste kontakttillfället, fördelat på kön, perioden 2018/2019.

Sysselsättning	Totalt		Män		Kvinnor	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Arbete	8 723	29,0	5 011	29,3	3 712	28,6
Ingen sysselsättning	7 862	26,1	4 692	27,5	3 170	24,4
I åtgärd via annan aktör	2 982	9,9	1 820	10,6	1 162	9,0
Annan sysselsättning	2 623	8,7	1 295	7,6	1 328	10,2
I åtgärd via det kommunala aktivitetsansvaret	2 494	8,3	1 413	8,3	1 081	8,3
Studier inom kommunal vuxenutbildning	1 488	4,9	791	4,6	697	5,4
Andra studier	1 260	4,2	729	4,3	531	4,1
Studier i utlandet	1 091	3,6	517	3,0	574	4,4
Studier på folkhögskola	689	2,3	339	2,0	350	2,7
Utlandsvistelse	590	2,0	311	1,8	279	2,1
Praktik ordnad av ungdomen	141	0,5	83	0,5	58	0,4
Studier på privat yrkesutbildning	130	0,4	89	0,5	41	0,3
Totalt	30 073	100	17 090	100	12 983	100

Den vanligaste angivna sysselsättningen är arbete. Tre av tio (29 procent) av ungdomarna i aktivitetsansvaret med en angiven sysselsättning arbetar, perioden 2018/2019. Den näst vanligaste sysselsättningen som rapporterats är ingen sysselsättning (26 procent). Andra typer av sysselsättningar som rapporterats är främst olika former av studier; studier inom komvux (5 procent), studier i utlandet (4 procent), studier på folkhögskola (2 procent) och andra studier (4 procent). Resterande ungdomar är fördelade mellan andra typer av sysselsättningar; åtgärd via aktivitetsansvaret (8 procent), annan utlandsvistelse än studier (2 procent), samt annan sysselsättning (9 procent).

Knappt en av fyra ungdomar inom aktivitetsansvaret deltar i åtgärder

I arbetet med aktivitetsansvaret ska kommunerna erbjuda ungdomarna lämpliga individuella åtgärder som ska motivera den unge att påbörja eller återuppta en utbildning. I denna statistikinsamling specificeras åtgärderna utifrån deras huvudsakliga innehåll.

Statistiken som presenteras i detta avsnitt visar hur många ungdomar som deltar i åtgärder och hur många åtgärder de deltar i. Statistiken visar också vilka åtgärder som är vanligast förekommande utifrån dess huvudsakliga innehåll. Ungdomarna har alltså möjlighet att delta i flera åtgärder under den aktuella perioden vilket statistiken också avspeglar. Däremot kan statistiken inte ge svar på om och hur enskilda kommuner arbetar med åtgärderna utifrån ungdomarnas individuella behov. Att ungdomarna deltar i få rapporterade åtgärder kan exempelvis avspegla antingen att ungdomarnas behov täcks in av enskilda åtgärder, eller att kommunerna behöver utveckla arbetet med aktivitetsansvar och erbjuda fler åtgärder.

Tabell 5 visar hur många av ungdomarna inom aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 som deltar i minst en åtgärd, fördelat på kön.

Tabell 5. Antal och andel (procent) ungdomar rapporterade inom aktivitetsansvaret som deltog i minst en åtgärd, fördelat på kön, perioden 2018/2019.

	Rapporterade ungdomar	Deltog i minst en åtgärd		Deltog ej i åtgärd	
	Antal	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Män	41 012	9 311	23	31 701	77
Kvinnor	30 434	6 976	23	23 458	77
Totalt	71 446	16 287	23	55 159	77

Tabell 5 visar att 16 287 av ungdomarna deltog i minst en åtgärd perioden 2018/2019. Det innebär att drygt tre av fyra ungdomar (77 procent) inte deltog i någon åtgärd. Kommunernas rutiner för arbetet med aktivitetsansvar behöver därmed förbättras, utifrån skollagens krav på att erbjuda ungdomarna inom aktivitetsansvaret lämpliga individuella åtgärder. Endast 23 procent av de 71 446 ungdomarna som omfattas av aktivitetsansvaret perioden 2018/2019 deltar i minst en åtgärd. Det finns ingen skillnad mellan könen i hur stor andel som deltar i minst en åtgärd.

I tabell 6 presenteras hur många åtgärder ungdomarna deltog i, samt om det finns några skillnader mellan könen.

Tabell 6. Antal och andel (procent) ungdomar utifrån åtgärder som ungdomarna deltar i, fördelat på kön, perioden 2018/2019.

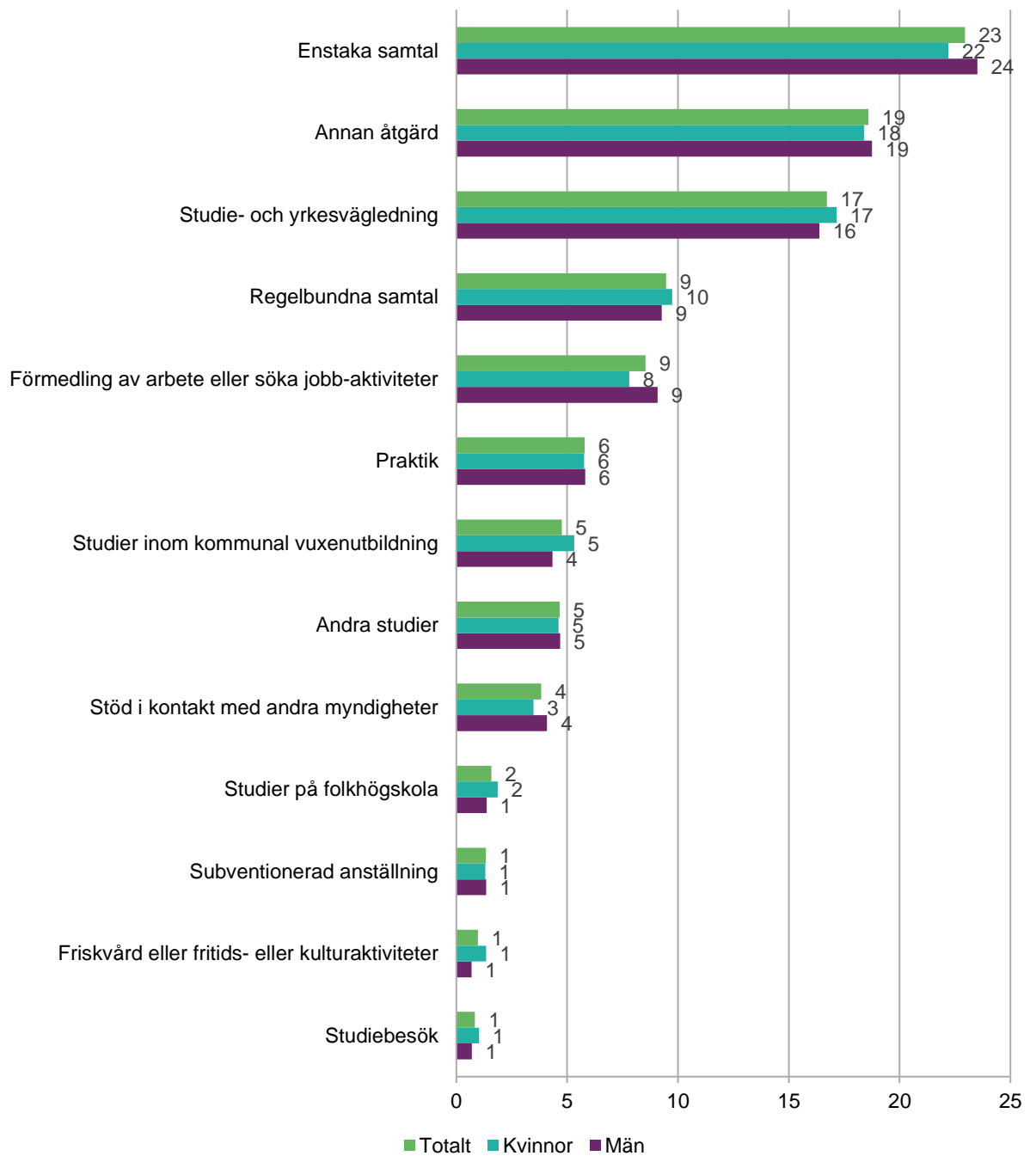
Antal åtgärder som ungdomarna deltog i	Totalt		Män		Kvinnor	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
0	55 159	77	31 701	77	23 458	77
1	8 425	12	4 889	12	3 536	12
2	4 802	7	2 738	7	2 064	7
3	1 415	2	767	2	648	2
4	652	1	375	1	277	1
5	310	0	172	0	138	0
6	158	0	86	0	72	0
7	214	0	136	0	78	0
8 eller fler	311	0	148	0	163	1
Totalt	71 446	100	41 012	100	30 434	100

Av tabell 6 framgår att ungdomar som deltar i åtgärder huvudsakligen deltar i en (1) åtgärd. Av samtliga ungdomar inom aktivitetsansvaret deltar 12 procent i en åtgärd, 7 procent deltar i två åtgärder och väldigt få deltar i tre eller fler åtgärder.

Diagram 5 visar vilka åtgärder ungdomarna deltog i inom aktivitetsansvaret under perioden 2018/2019. Ungdomarna har möjlighet att delta i flera åtgärder under

den aktuella perioden. Diagrammet visar den senaste åtgärden ungdomarna deltog i.

Diagram 5. Andel (procent) ungdomar utifrån senaste åtgärden de deltog i inom aktivitetsansvaret, fördelat på kön. Rangordnat efter den vanligaste angivna åtgärden. Uppgifter för perioden 2018/2019.

De vanligaste åtgärderna är enstaka samtal, annan åtgärd samt studie- och yrkesvägledning. Av de som deltagit i åtgärder har 23 procent haft enstaka samtal, dessutom har 9 procent regelbundna samtal. Kommunernas rapportering av åtgärdernas huvudsakliga innehåll är begränsat av en lista med fasta svarsalternativ. Trots att Skolverket utökat listan med förangivna åtgärder är fortfarande *annan åtgärd* ett av de vanligaste registreringsalternativen (19 procent).¹⁸ Knappt en femtedel, 17 procent, deltar i studie- och yrkesvägledning. Förutom studie- och yrkesvägledning är några av åtgärderna mer direkt kopplade till studier och yrkesliv. Åtgärder med en nära koppling till studier är exempelvis studier inom kommunal vuxenutbildning, här återfinns 5 procent av ungdomarna som deltar i åtgärder. En lika stor grupp, 5 procent, deltar i andra studier och 2 procent i folkhögskola. Exempel på åtgärder kopplat till yrkesliv är förmedling av arbete eller söka jobb-aktiviteter som nästan en av tio, 9 procent, deltar i. Därutöver har 6 procent praktik och 1 procent har en subventionerad anställning. De åtgärder som ungdomarna deltar i skiljer sig inte nämnvärt mellan könen.

En av fyra ungdomar börjar studera efter avslutad åtgärd

I förra avsnittet beskrevs att 16 287 ungdomar deltog i åtgärder perioden 2018/2019. Under samma period har drygt hälften (53 procent) av de som deltog i åtgärder avslutat sitt deltagande i åtgärder. För dessa ungdomar, som avslutat åtgärder, finns uppgift om sysselsättning efter åtgärden.¹⁹ I tabell 7 presenteras vilka sysselsättningar ungdomarna har efter den senaste avslutade åtgärden.

¹⁸ Listan över förangivna åtgärder utökades i samband med ändringen av föreskrifterna (SKOLFS 2015:28) den 1 juli 2017 och tillämpades första gången på uppgifter avseende andra halvåret 2017.

¹⁹ De ungdomar som inte har avslutat den senaste åtgärden deltar fortfarande i åtgärden.

Tabell 7. Antal och andel (procent) ungdomar utifrån sysselsättning efter senaste avslutade åtgärd, fördelat på kön, perioden 2018/2019. Rangordning utifrån samtliga ungdomars vanligaste sysselsättning.

Sysselsättning	Totalt		Män		Kvinnor	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Arbete	1 691	20	979	20	712	19
Okänd sysselsättning	1 360	16	784	16	576	16
Ingen sysselsättning	1 165	14	711	14	454	12
I åtgärd via annan aktör	752	9	475	10	277	8
Studier på introduktionsprogram	735	9	432	9	303	8
I åtgärd via det kommunala aktivitetsansvaret	662	8	353	7	309	8
Studier nationellt program	608	7	338	7	270	7
Annan sysselsättning	604	7	305	6	299	8
Studier inom kommunal vuxenutbildning	576	7	310	6	266	7
Studier på folkhögskola	198	2	105	2	93	3
Andra studier	165	2	92	2	73	2
Studier i utlandet	49	1	20	0	29	1
Utlandsvistelse, ej studier	37	0	21	0	16	0
Studier på privat yrkesutbildning	12	0	7	0	5	0
Totalt	8 614	100	4 932	100	3 682	100

Drygt en av fyra ungdomar (27 procent) börjar någon form av studier efter avslutad åtgärd, vilket visas i tabell 7 och av de olika redovisade studiealternativen. Dessa ungdomar börjar framförallt studier i gymnasieskolan. Sammanlagt har omkring 1 300 av de 8 600 ungdomarna som avslutat åtgärder börjat gymnasieskolan vilket motsvarar 16 procent. Av dessa har drygt 700 ungdomar (9 procent) påbörjat ett introduktionsprogram och drygt 600 ungdomar (7 procent) har påbörjat ett nationellt program. En stor grupp ungdomar går också vidare till studier inom kommunal vuxenutbildning, vilket gäller för 7 procent eller närmare 600 ungdomar. Den vanligaste enskilda åtgärden är att ungdomarna går vidare till arbete. Detta gäller för 1 700 ungdomar, vilket motsvarar 20 procent av ungdomarna med uppgift om sysselsättning efter avslutad åtgärd.

Sammantaget leder åtgärderna till att åtminstone hälften (47 procent) av ungdomarna antingen studerar eller arbetar efter avslutad åtgärd.²⁰ För en stor del av ungdomarna, 16 procent, är sysselsättningen inte känd för kommunerna.

²⁰ Denna andel refererar till summeringen av andelar för följande alternativ: arbete; studier på introduktionsprogram, nationellt program, kommunal vuxenutbildning, folkhögskola; andra studier, studier i utlandet, studier på privat yrkesutbildning.

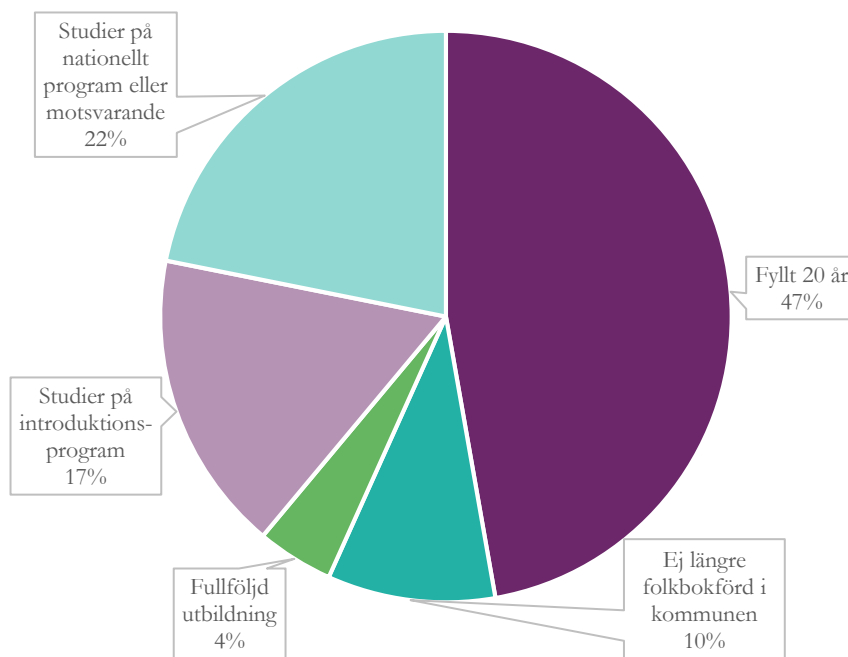
Avregistreringar och dess orsaker

Aktivitetsansvaret innebär att kommunerna har skyldighet att föra ett register över de ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret. När ungdomarnas ålder, folkbokföringskommun eller sysselsättning förändras så att de inte längre omfattas av kommunernas aktivitetsansvar ska individerna avregistreras.²¹ I detta avsnitt presenteras statistik över hur många som avregistreras från aktivitetsansvaret under perioden 2018/2019, samt orsaken till detta.

Endast två av fem avregistrerade ungdomar går vidare till studier

Under perioden 2018/2019 avregistrerades drygt tre av fem, eller 44 246 av de 71 446, ungdomar som rapporterats inom aktivitetsansvaret under perioden. Orsaker till att ungdomar avregistreras är att de fyllt 20 år, har en fullföljd utbildning²², inte längre är folkbokförd i kommunen eller att ungdomen påbörjat studier på gymnasial nivå. I diagram 6 redovisas fördelningen mellan orsaker till avregistrering från aktivitetsansvaret.

Diagram 6. Andel (procent) ungdomar efter orsak till avregistrering från registret, perioden 2018/2019.

²¹ Om den enda förändringen är förändrad folkbokföringskommun ingår ungdomen fortfarande i målgruppen, men har avregistrerats från den rapporterade kommunens register.

²² Fullföljd utbildning genom t.ex. att ungdomen erhållit en gymnasieexamen efter prövning i gymnasieskolan eller Komvux, eller att ungdomen avlagt International Baccalaureate (IB) genom omprov.

Den främsta orsaken till att ungdomar avregistreras från aktivitetsansvaret är att de har fyllt 20 år. Detta gäller nästan hälften (47 procent) av ungdomarna som avregistreras, som till antalet uppgår till ungefär 21 000 ungdomar. Detta motsvarar också tre av tio (29 procent) av de ungdomar som omfattats av aktivitetsansvaret perioden 2018/2019. Det innebär därmed att en stor grupp av de ungdomar som varit registrerade i aktivitetsansvaret under perioden 2018/2019 också hamnar utanför kommunernas lagstadgade aktivitetsansvar under samma period. Innebörden av detta är att kommunerna inte längre är skyldiga att hålla sig informerade och aktivera dessa ungdomar med anledning av att de uppnått en ålder som gör att de står utanför den formulerade målgruppen.

Endast två av fem (39 procent) av ungdomarna har gått vidare till studier på gymnasial nivå och därför avregistrerats från aktivitetsansvaret. Dessa elever har främst börjat studera på nationella program eller motsvarande (22 procent) och därefter introduktionsprogram (17 procent). Övergången till studier är lägre för perioden 2018/2019 än vid senaste rapporteringen för andra halvåret 2018, då sammanlagt 48 procent avregistrerades för studier på gymnasial nivå. Detta går att förstå utifrån att det är lättare att börja studier på gymnasial nivå till höstterminens start. Därtill har en grupp ungdomar (10 procent) avregistrerats då de inte längre är folkbokförda i kommunen och därmed inte omfattas av den enskilda kommunens aktivitetsansvar. Dessa ungdomar kan alltså ha flyttat och kommit att omfattas av aktivitetsansvar i en annan kommun. Diagram 5 visar också att 4 procent avregistrerats från aktivitetsansvaret på grund av fullföljd utbildning.